

Koronakommisjonen

Kommisjonen er oppnevnt i statsråd 24. april 2020

INTERVJUREFERAT –DAG THOMAS GISHOLDT

Intervju av:	Dag Thomas Gisholt, departementsråd BFD
Sted:	Tollbugata 12, Oslo
Tid:	07.12.21 kl. 15.00-17.00
Digitalt eller fysisk:	Fysisk
Leder av intervjuet:	Tone Fløtten, kommisjonsmedlem
Øvrige deltagere som deltok fysisk:	Per Arne Olsen, kommisjonsmedlem. Kristin Rande, Anne Grødem og Ida Skirstad Pollen fra sekretariatet. Anni Haugen fra PwC.
Øvrige deltagere som deltok digitalt:	Ingen
Ev. bisittere	Emma Stenseth, Ekspedisjonssjef i Familie- og oppvekstavdelingen

PRESISERING OM REFERATET

Dette referatet er utarbeidet i dialogs form og er en gjengivelse av det som ble sagt under intervjuet, med enkelte språklige justeringer. Spørsmål og bemerkninger fra kommisjonen fremkommer i fet skrift.

INNLEDNING AV INTERVJUET

Tone Fløtten ønsker velkommen og presenterer deltakerne til stede.

Ida Skirstad Pollen presenterer de praktiske og rettslige rammene for intervjuet:

- Det er satt av 2 timer til intervjuet.
- Det tas lydopptak av samtalen og skrives referat fra samtalen. Referatet vil bli forelagt deg for gjennomlesning så snart det er renskrevet, og du kan da komme med eventuelle korrigeringer/suppleringer. Det er ikke tanken da at det skal være en ny forklaring.

- Lydopptaket og referatet er kommisjonens interne dokumenter, og det vil i utgangspunktet ikke bli gitt innsyn i dette materialet så lenge kommisjonen arbeider. Offentleglova gjelder og det er derfor en plikt til å vurdere meroffentlighet. Etter overlevering vil det vurderes meroffentlighet i sentrale referater. Etter avlevering av kommisjonens arkiv er det Arkivverket er det de som forvalter innsyn i kommisjonens arkiv.
- Du har plikt til å forklare deg for kommisjonen. Det følger av forskrift at «[e]nhver som utfører arbeid eller tjeneste for et forvaltningsorgan underlagt Kongens instruksjonsmyndighet plikter å gi Koronakommisjonen den informasjon som er nødvendig for at kommisjonen kan utføre sitt arbeid i henhold til mandat».
- Det kan reises spørsmål om den som har forklaringsplikt overfor en granskingskommisjon kan straffes for å forklare seg bevisst uriktig etter straffeloven (2005) § 221 første ledd bokstav c. Kommisjonen mener at den ikke er et forvaltningsorgan som utøver offentlig myndighet, og at det derfor ikke er straffbart å forklare seg bevisst uriktig for kommisjonen.

Det pekes imidlertid på at det kan være noe tvil om denne konklusjonen, og vi vil jo uansett oppfordre deg til å snakke sant.

- Du kan forklare deg også om taushetsbelagte forhold. (Se lov om informasjonstilgang for Koronakommisjonen (koronakommisjonsloven) § 2.) Og det du forklarer deg om –som er taushetsbelagt – har vi som er til stede her taushetsplikt om. (Forvaltningsloven §§ 13 til 13 f, jf. lovens § 3.)
- Det presiseres at opplysninger fra samtalen vil kunne bli vist til i den endelige rapporten. Kommisjonen vil følge praksis fra tidligere granskingskommisjoner: I utgangspunktet er det kun leder som vil bli navngitt. Dette innebærer likevel ikke en garanti for at ikke også andre personer kan bli identifisert ut fra konteksten i rapporten.
- Vi vil sterkt oppfordre deg til ikke å spre videre det som blir snakket om under dette intervjuet. Det vil svekke verdien av senere eventuelle forklaringer, og kunne være forstyrrende for den arbeidsroen kommisjonen trenger.
- Kommisjonen har adgang til å behandle personopplysninger uten samtykke, og er for øvrig bundet av personopplysningsloven.

Er det noen spørsmål eller merknader til det som er gjennomgått her?

Det høres greit ut.

Tone Fløtten presenterer temaene for intervjuet:

- BFDs arbeid og rolle under pandemien.
- Koordineringsgruppen for tjenester til sårbare barn og unge
- Erfaringene i tjenestene på BFDs ansvarsområder
- Barn og unge gjennom pandemien
- Etter pandemien: erfaringer og læringspunkter

FORKLARING

Hva er det aller viktigste budskapet fra deg til kommisjonen?

Mye av det jeg tenker er viktig var vi nok innom i første runde med kommisjonen også. Jeg kan heller supplere på slutten. Det kan være detaljer jeg ikke husker, det kan jeg komme tilbake til i etterkant hvis dere ønsker.

Tema 1. BFDs arbeid og rolle under pandemien.

Pandemien var i utgangspunktet en helsekrise, men berørte alle deler av samfunnet.

Hvordan oppfattet Barne- og familiedepartementet sin rolle i pandemien?

Dette har vært spesielt for alle, men for oss som i beredskapssammenheng som ofte er relativt marginale, er dette spesielt når krisen blir langvarig og totaltgjennomgripende. Områder som normalt ikke er så sentrale i krisberedskap har blitt det. Slik har det vært hos oss, ikke bare på barn- og ungdomsfeltet, men også tros- og livssynsfeltet. Alle våre fagområder har blitt mer kriserelevante enn vi normalt har tenkt i kriseøvelser. Håndteringen har involvert hele virksomheten vår. På feltet for barn og unge spesielt så har det vært et sentralt område underveis, som både den forrige regjeringen og nåværende er opptatt av at håndteres godt. Vi kommer sikkert inn på koordineringsgruppen etterpå, men det er et felt hvor vi har tatt en viktig rolle.

Hva med din egen rolle? Fikk du / påtok du deg andre oppgaver i pandemiperioden enn de du vanligvis har?

Nei. Når vi setter kriseledelse i departementet, er det normalt jeg som leder den. Slik har det vært nå og. Det som har vært spesielt i dette er kriserådet. Det øverste administrative organet har bestått av alle departementsrådene. Slik er det normalt ikke. Det er det jeg ikke har vært med på før. Den er den store forskjellen rollemessig.

Endret måten BFD definerte sin rolle seg underveis? Vi tenker særlig på at rollen kan ha blitt annerledes da vi gikk fra nasjonal nedstengning og gjenåpning, til trafikklysmode og lokale tiltak. Hvordan har BFD forholdt seg i de ulike fasene av pandemien?

Jeg tror etter de første dagene og ukene hvor det gikk fra å bli sett på som en helsekrise til samfunnskrise som kunne bli langvarig, så har vår tilnærming vært stabil underveis. Den 12.mars 2020 så jeg nok ikke BFDs rolle i dette. Etter vi fikk etablert strukturene var det forholdsvis stabilt.

Er det noe i Barne- og familiedepartementets arbeid med pandemien som har skilt seg fra måten dere vanligvis jobber på (annen organisering, mer kontakt på tvers...)?

Utover at kriseorganisasjonen etableres er vi opptatt av de viktige krisehåndteringsprinsippene. Likhet, nærhet, ansvarsprinsippet og samvirke. Det skal ligge der. Det er om å gjøre å ikke lage for mye nye strukturer, men bruke de linjer og mekanismer som er der fra før. Det har vi gjort internt, utover at vi har hatt møter med kriseledelsen. Vi har hatt møter i kriseledelsen flere ganger i uken, ellers er den interne organisering ganske lik ellers. Det er også en krisestab som står for den mer operative delen av krisehåndteringen. Der er det med folk fra alle avdelinger og den staben er større enn den typisk er ved øvelse. Organisatorisk sett er den største endringen fra normalen den koordineringsgruppen på direktoratsnivå som har vært forankret i en gruppe på departementsnivå som Emma Stenseth her har ledet.

Hvordan har dere fokusert på det ordinære arbeidet, slik at det ikke drukner i kriseberedskapen?

I enkelte faser er det klart at krisehåndtering har gått utover andre ting. Det er ting vi har måttet prioritere ned på grunn av ressursbruk til krisehåndtering. Samtidig tror jeg strukturen med en organisering med klar kriseledelse har bidratt til at vi klarer å skjerme en del ressurser som jobber med støtte til ledelse og slike ting. Totalt sett er jeg imponert over hvor mye ordinært arbeid vi har fått til samtidig som vi har håndtert pandemien. Men det er ting som er prioritert ned på grunn av pandemien.

Tema 2. Koordineringsgruppen for tjenester til sårbare barn og unge

Kommisjonen er godt kjent med gruppas arbeid, og har tilgang til alle rapportene. Her ønsker vi å vite mer om denne gruppa. Hvor kom initiativet til gruppen fra?

Mitt første minne fra dette er en samtale med daværende statsråd Ropstad. Vi satt med følelse av at det skjedde mye og stigende bekymring for hvordan det gikk med sårbare barn og unge. Det første jeg husker er en ide fra han om at vi måtte sette igang noe av organisatorisk karakter. Jeg snakket med han og resten av politisk ledelse om dette. Statssekretær var involvert i nedsettelse av mandatet og involverte de andre departementene. Det var slik det begynte. Jeg husker ikke at det skyldtes noe eksternt, utover en uro over hva som pågikk.

Hva slags strukturer bygde dere på? Var det noen strukturer eller begynte dere helt fra scratch?

Vi startet på scratch. Det er en overkommelig oppgave, noen direktorater har en del samarbeidsstrukturer fra før. I den forrige rapporten deres trakk dere frem om man ikke kunne basert det på noen strukturer man allerede hadde, som 0-24-samarbeid. Noen av disse er etablert

for noe helt annet, så vi etablerte noe som var laget for denne settingen. Det var raskt oppe å gå etter det ble besluttet.

ES: Det er riktig som sies, at 0-24 samarbeidet anså man det ikke riktig å bygge samarbeidet på. Samtidig hadde samarbeidet hadde bredt grunnen for at det ble enkelt å få igang arbeidet og for personkretsen. Det var mange som kjente hverandre fra før gjennom andre samarbeid.

Var det hensiktsmessig sammensetning?

Ja, alle departementer spilte til. Jeg tror det ble en endring underveis, fordi AV-direktoratet ikke var med fra starten. De kom inn etter hvert.

Var det diskusjon om sammensetningen, hvor gruppen skulle ligge, under hvilket departement, ved oppstarten eller underveis? Eller var det naturlig at det lå under dere?

Vi tenkte det var naturlig at det lå under oss. Jeg kan ikke huske at vi reiste det som problemstilling. Vi tok ballen og etablerte dette. Med innfallsvinkelen sårbare barn og ungdom ble det naturlig at vi tok den rollen og at Mari Trommald i Bufdir naturlig fikk lederrollen. Jeg kan ikke huske at vi diskuterte noe annet.

Hva var hovedformålet med gruppen?

Slik jeg husker diskusjonene våre var det to elementer. Det ene er behov for å vite hva situasjonen på bakken er. Ikke bare i en tjeneste, men totalt i sektortjenestene. Det andre var å bidra til at etatene har en god dialog og jobbet godt sammen. Det er også et avledet poeng av de to første, at vi skal kunne gi regjeringen en oppdatert beskrivelse av situasjonen. Det er de hensynene jeg mener man finner igjen i mandatet og som var utløsende for at vi etablerte den strukturen. En slik struktur er et avvik fra krisehåndteringsprinsippene, men vi mente det her var behov for noe ekstraordinært. Man kan stille spørsmål ved om strukturen var for svak i utgangspunktet.

Hvordan arbeidet gruppa for å koordinere tjenester mellom etatene?

Da vi hadde mandatet og politisk forankring på plass gikk det raskt å etablere og det var en positiv holdning fra etatene for å bidra inn. De rigget seg selv innenfor dette mandatet, også var det innenfor departementsgruppen også flinke folk fra departementene som bidro til å få dette på plass.

ES: Mari Trommald er nok nærmere til å svare på dette om hvordan de praktisk organiserte arbeidet. Det var knyttet til mandatet og rapportene som ble bestilt fra departementet. Det ble

definert fra vår side at de skulle levere rapporter. Vi ga føringer for elementer i rapporten. Det foregikk ofte slik at departementene diskuterte hva man skulle fokusere på, vi ga tilbakemelding på om det var fornuftig. Vi hadde for eksempel spørring til statsforvalter om tilstanden i kommunene. Det regimet var en styrke i måten gruppen jobbet på. Samtidig varte dette lenge og det gikk en trøtthet i spørringene. Da innrettet vi det mer tematisk. For eksempel relatert til tilbud som sommeren og påsken til barn og unge. Fritidstilbud har vært egne tematikker. Det var en dialog mellom koordineringsgruppen og departementet. Dere ser av rapporten at noen er mer status i tjenestene, mens andre har mer tematisk tilsnitt. Det kom til fordi det var politisk initiert, behov fra departementene, eller noe direktoratene mente det var behov for.

Satte gruppen dagsorden? Ble anbefalingene til gruppa fulgt opp politisk?

Man kan diskutere hvor mye kausalitet man kan identifisere, men det påvirket en del beslutninger og budskap. For eksempel dette stadig tydeligere behovet for å ikke stenge tjenestene for barn og unge. Den type føringer for håndtering av krisen ble løftet frem i rapportene. I vårt system, da vi mottok rapportene, blir de lest i avdelingene. Det er møte i departementsgruppen og så går notat opp til departementsledelsen om dette. Det er en viktig prmissleverandør for å beskrive situasjonen oppover.

Hvem var i departementsgruppen?

Vi ledet den. HOD, KMD, KUD, KD og JD var med. Petter Øgar og Kjersti Flåten var med i en periode. Avdelingsdirektør Tennøe møtte en del. Det var ekspedisjonsjefene og noen seniorrådgivere.

Hvor ofte møttes dere?

Det var møter når rapportene kom og møter i etterkant av disse.

ES: Det stemmer, vi møttes når det kom ny rapport og da diskuterte vi rapporten og behov for oppfølging i de ulike departementene.

Hvilken status hadde koordineringsgruppa og den interdepartementale gruppa i BFD? Var det bra eller ble det bare enda en gruppe?

For oss og de andre departementene har dette vært viktig. Rapportene fra koordineringsgruppen er noe vi venter på. For oss er det utelukkende en oppside ved det. Faren er at jo lengre slike ting går jo større er risikoen for at det bare blir «enda en gruppe». Vi har vurdert underveis om gruppen har gjort sin nytte, men vi har valgt å opprettholde det med lavere frekvens med rapporter. I disse dager skal vi være glad vi har holdt på det. Det er bra med kontinuitet i dette.

Hva er ditt inntrykk av gruppas status i andre departementer og direktorater?

Det har vært et referansepunkt som dukker opp i mine diskusjoner med andre departementsråder. Rapportene har vært trukket frem i kriserådet. Det er ikke noe BFD-internt med dette. Det er et reelt tverrsektorielt samarbeid.

Leser de andre rapportene og skriver egne notater til politikerne, eller sender dere det samlet fra dere?

Departementene gjør dette hver for seg. De sentrale departementene har hatt prosesser opp mot egne politikere.

Har du eksempler på konkrete tiltak som er iverksatt som følge av rapportene fra gruppen?

Jeg kommer ikke på noe som åpenbart kun skyldes rapportene. Jeg tror koordineringsgruppen, sammen med andre ting, har bidratt til en bedre håndtering av situasjonen og sektorområdene.

Fikk du inntrykk av at det var spenninger / motsetninger mellom de involverte departementene med hensyn til hvilke prioriteringer de ville gjøre på basis av gruppas arbeid?

Jeg har inntrykk av at det har vært bred enighet. Det har ikke uenighet på politisk nivå mellom statsråder.

ES: Jeg er enig i dette. Når det gjelder spørsmålet om hva gruppen har bidratt til så har gruppen har vært konsistente med to ting. At tiltakstrykket mot barn og unge skal være så lavt som mulig og at tjenestene mot barn og unge i størst mulig grad skal være åpne. Der har det vært politiske justering hvor de hensynene har kommet høyere på dagsorden enn de var innledningsvis. Gruppen har kanskje vært en pådrivende faktor for å få det på dagsorden.

Har det vært en fast struktur for hvordan rapportene er tatt opp til regjering?

Da de to første rapportene kom, hadde ikke oppfølgingsregimet satt seg helt enda. Det kom inn i et godt system etter hvert. Det har ikke fulgt et R-notat etter hver rapport. Det har vært notater hvor man har bygget på innholdet i rapportene og så har det har vært referansepunkt i andre sammenhenger. Det har vært notater til politisk ledelse, hvor statsrådene da har det med seg i regjeringsskonferansene.

Mener du at Koordineringsgruppa bør fortsette etter pandemien?

Svaret er både ja og nei. Den typen samarbeidsstrukturer er viktig, men jeg har en viss tro på at strukturer bør brukes til det de er skapt for. I mitt hodet bør ikke gruppen videreføres post-pandemi. Men vi har behov for strukturer hvor vi kan bringe inn sektorkryssende utfordringer senere. At vi har behov for noe der, det tror jeg.

Vi driver for tiden med kjernegrupper, som har vi begynt med. Det er en del av oppfølgingen for strategien for departementsfellesskapet. Som følge av det prøver man ut piloter for nye måter å samarbeide på mellom departementene. Der er det etablert en kjernegruppe for utsatte barn og unge. Der skal også departementene kobles på. Det er et grep for å håndtere den underliggende utfordringen her. Det er bedre å lage en struktur som ikke er situasjonsavhengig.

Uavhengig av om det kommer frem i et R-notat eller annet notat hos politisk ledelse. Har du noen oppfatning av om det har stått seg bedre hvis det er interdepartementalt?

Ja, jeg mener det, selv om jeg ikke kan vise til noen klare eksempler. Der hvor departementene og direktoratene kan samordne seg før ting løftes til politisk beslutning, jo bedre er det. Det er bedre å kna det sammen først på så lavt nivå som mulig, enn at de ulike perspektivene først møtes i regjeringsskonferansene. Det tror jeg er en merverdi, både på direktoratsnivå og departementsnivå. Selv om samordning har også en kostnad, det er tidkrevende å samordne.

Tema 3. Erfaringene i tjenestene på BFDs ansvarsområder

Hva er inntrykket ditt av hvordan tjenestene som ligger under Barne- og familiedepartementet har klart å opprettholde sine tilbud?

Familievernkontorene, der var det en nedstenging i noen uker i starten pandemien på grunn av smittevernhensyn. De åpnet relativt raskt igjen, først for telefonkontakt og deretter helt. Det var en erfaring vi gjorde oss, at det går fort å stenge ned, men det tar lengre tid å skru det opp igjen. Etter vi åpnet igjen har det rullet og gått. Jeg har ikke fanget opp at det har vært et stort problem med backlogg, selv om noe har det blitt.

Krisesentre har vært åpne. Vi fikk definert det som samfunnskritisk funksjon.

Når det gjelder barnevern så er kortversjonen at barnevernet har vært oppe og stått hele tiden. Det som rammet dem mest var at innstrømmen tørket ut. Man måtte legge til grunn at færre bekrymringsmeldinger, skyldes at færre så barn og unge som trengte hjelp. Det er forhold som ligger utenfor barnevernet. De har internt vært i full drift hele veien.

Jeg vil si at tjenestene vi har et ansvar for, de har vært oppe og gått under pandemien, med unntak av ukene familievernkontorene stengte. Det har vært karantene og sykefravær, men ingen nedstenging.

Vi hadde Koronaloven på barnevernsområdet som var en viktig sikkerhetsventil for å sørge for drift og at fylkesnemndene kunne gjøre jobben sin. Barnevern ble definert som kritisk samfunnsfunksjon.

Hva har vært de største problemene og bekymringene i tjenestene?

På barnevern var det strømmen inn og bekymringer rundt dette som ble løftet. Det var en bekymring for at barn ikke ble fanget opp. Krisesenter og familievern har vært bekymret for utvikling av vold i hjemmet. Det er ikke direkte knyttet til driften av tjenesten, men et behov som er voksende eller som ikke er identifisert.

Hva, om noe, kunne vært gjort for å redusere disse problemene og bekymringene?

På barnevernsiden har det vært foreslått at helsestasjon og skolehelsetjeneste kan drive mer oppsøkende virksomhet i en situasjon med nedstengning. Det er noe det er grunn til å diskutere nærmere, det kan være interessant.

Viktigheten av at tjenestene er åpne. Tjenestene må være åpne. Bevisstheten rundt det er betydelig større nå enn før pandemien.

ES: I tillegg til de ordinære tjenestene er det også en økt bevissthet om betydning av fritidsaktiviteter. Konsekvensene av mangel på dette handler om mer enn kondis. For barn som sliter er det et sted å gå på fritiden, og det er barn som har voksenpersoner som ser de på aktivitetene mistet de. Det er vanskelig å si hva man kunne gjort, men det ble gitt tilskudd til organisasjoner for å drive oppsøkende virksomhet.

DG: Negative konsekvenser av pandemi og smittevern må man jobbe med å minimere neste gang. Men det er også verdi for barn og unge at smitten holdes nede, for å komme raskere gjennom pandemien. Så man må også tenke smittevern.

Barnevernet var definert som «samfunnskritisk» gjennom hele pandemien, mens mange andre tjenester rettet mot barn og unge har vært stengt i perioder eller har operert med redusert kapasitet. Hvilke tanker har du om dette? Kunne man gjort noe for å unngå det?

Ja, nedstenging av tjenester er et valg som tas av hensyn mot hverandre. Det viktigste er å få de opp igjen så fort som mulig og ha vurdering av forholdsmessighet. Man må gjøre rasjonelle avveininger av hva vi sparer av smittetrykk og sykdom mot andre negative konsekvenser man drar på seg. Det er vel ingen som vil si at alle vurderingene er gjort perfekt, men man må hvert fall gjøre de vurderingene.

Hva slags beslutningsgrunnlag hadde man for vurderingene?

Vi var i liten grad inne i vurdering knyttet til prioriteringer i helselinjen.

Hva med barnevernet og familievernkontorene. Familievernkontorene stengte, barnevernet var åpent hele tiden. Var det forholdsmessighetsvurderinger knyttet til de avgjørelsene eller praktiske forhold?

Når det gjaldt barnevern, det var nok etter innspill fra Bufdir knyttet til problematikken vi hadde den perioden hvor skolene og barnehagene stengte. Hvem skulle få et tilbud fysisk på skolen. Bufdir og vi var opptatte av at barnevernet ble definert som samfunnskritisk funksjon. Det var åpenbart riktig. Skulle flere områder blitt definert som samfunnskritiske, det er en diskusjon jeg ikke har noe klart svar på. Nå er samfunnskritiske funksjoner i veilederne til DSB, definert som funksjoner man ikke kan klare seg uten lengre enn en uke. Barnevern er ikke definert inn der i utgangspunktet. Ved langvarig krise er langt flere funksjoner samfunnskritiske. DSB har oppdrag nå om å se gjennom dette på nytt basert på erfaringene man har. Det er også et poeng at man ikke legger listen for samfunnskritiske funksjoner for lavt, så det er en avvening i dette. Men vi ser på hva som er samfunnskritisk på en annen måte nå enn før, etter å ha stått i krise i nesten to år.

Tema 4. Barn og unge gjennom pandemien

Gjennom hele pandemien har det vært et mål at nedstengninger og andre smittetiltak skal utformes slik at barn og unge «skjermes». Opplever du at vi har klart det i hele perioden?

Det er vanskelig å svare ja eller nei på det. Tjenestene stengte ned i såpass stort omfang, at det ble omdisponert ressurser fra for eksempel helsestasjoner, til å drive med smittesporing, vaksinerer etc. Om balansen i det er slik at barn og unge ble ivaretatt så godt de kunne, det har jeg ingen klar oppfatning av. Det er ikke tvil om at barn og unge som er avhengig av tjenester fra flere sektorområder er veldig rammet av smitteverntiltak. Det håper jeg vi klarer å ikke gjøre neste gang. Igjen er det viktig å huske at de som vurderer smittevernsbehov har måttet ta vanskelige beslutninger.

Kunnskapsgrunnlaget for å ha oversikt, er det rapportene fra gruppen? Har du inntrykk av at det er forskjell rundt omkring, for eksempel basert på kommunestørrelse, smittetrykk, kompetanse?

Koordineringsgruppen har satt igjen egne undersøkelser og spørringer ut mot statsforvalter. Sektordirektoratene har ansvar for å holde seg oppdatert på tilstand der ute til enhver tid og innhenter annen type statistikk. Det er ikke noe koordineringsgruppen har satt igang. Det begynner også å komme en del forskningsrapporter. For eksempel den som kom under Arendalsuka "Ung i Norge". Det er i en del forskningsrapporter tillegg til statistikkinnhenting og rapportene vi innhenter.

Mener du at denne føringen om at barn og unge skal skjermes mest mulig, er det tilstrekkelig kommunisert til kommunene, og opplever du at kommunene har fulgt det opp?

Det er mange kommuner og de har særskilte utfordringer. Mitt inntrykk er at de har håndtert dette ulikt. Noen har håndtert det utmerket. Andre har kanskje skrudd på litt ekstra med tiltak, ut fra de beste intensjoner, men slik at det har hatt uforholdsmessig negative effekter for barn og unge. Det tror jeg vi kan si. Jeg har imidlertid stor respekt for at det ikke er lett for kommunene, med et begrenset apparat, å treffe disse beslutningene.

Det å systematisere funnene, for å se om det er kommunekjennetegn, det er interessant.

Hva tenker du om nasjonale fagmyndigheters mulighet til å påvirke det som skjer i kommunene? Når dere fram med informasjon, og blir informasjonen hørt og tatt på alvor?

Måten å nå frem til kommunene er ved å ha et omforent signal og budskap fra staten. Smittevernfarene vurderinger er vesentlige, det må vi andre erkjenne i vår kommunikasjon med kommunene. Nøkkelen er at staten må gi omforent signal.

Internt i regjeringsapparatet, hvor lett eller vanskelig har det vært å fremme det overordnede hensynet til barn og unge? Når tøffe beslutninger skal tas, får hensynet til barn og unge typisk «vikeplikt» for viktigere hensyn?

Jeg synes nok dette har gradvis blitt enklere. Det er nå en helt naturlig ting. F.eks med pressekonferansen i kveld, de grunnlagsdokumentene vi har sett tar med hensynene fra oss på en måte som er tydeligere enn det de var i starten. Det å forfekte prinsippet om lavest mulig tiltaksbyrde for barn og unge og åpne tjenester for dem, det har et gjennomslag. Jeg opplever ikke at det er vanskelig å få gehør for hensynene.

Har du eksempler på tiltak som har hatt konsekvenser for barn og unge, hvordan er da beslutningsprosessen og når kommer dere inn ?

Det typiske, slik som i normalsituasjon bare med kortere frist, er et initiativ fra helse som sier det kan være behov for strammere tiltak. Man får innspill fra HDIR og FHI om dette, før det drøftes i regjering eller RCU. Vår involvering varierer etter hvor lang tid man har. Ved R-notater har man normalt fire dagers foreleggelse og da har man en reell mulighet til å spille inn våre hensyn. Her har det i perioder gått veldig mye raskere. Da blir det noen ganger en kamp mot klokken. Noen ganger må man utstyre statsråden med underlagsmateriale inn i regjeringskonferanse uten å ha vært med å påvirke forslagene om tiltak. Det er ikke den optimale måten å jobbe på. At HOD og andre har noen ganger hatt veldig dårlig tid, er imidlertid ikke vanskelig å skjønne.

Har du eksempler på viktige gjennomslag dere har fått? Hvor dere har kunnet snu et tiltak i barn og unges favør?

Etter mitt syn er det ikke enkeltbeslutninger som har slått ut negativt for barn og unge, jeg tror våre bidrag er å få frem hovedprinsippene. Det er viktigere enn å vippe en sak den ene eller andre veien. Jeg ser på det mer sånn. Jeg tror vi har bidratt generelt sett til å påvirke hvilke hensyn som tas.

Har du eksempler på saker der dere ikke fikk gjennomslag – tilpasninger eller tiltak BFD gjerne ville hatt, som ikke ble noe av?

Riggingen av håndteringen i starten, med opprettelsen av koordineringsgruppen, med at noen ble definert som samfunnskritisk funksjon, det har hatt betydning regjeringenes beslutningsgrunnlag og for tjenestenes mulighet til å drive på fornuftig måte.

Det er vanskelig å telle seire og nederlag.

Etter de erfaringene vi har nå, tenker du at forvaltningen i Norge er organisert på en måte som er hensiktsmessig for å ivareta helheten i hensynet til barn og unge? Eller er ansvar for spreddt, samarbeidet på tvers for begrenset...?

Det er fordeler og ulemper. Vi har ministerstyre. Sektoransvaret og det parlamentariske ansvaret overfor Stortinget ligger hos den enkelte statsråd. Dette bidrar til klarhet i hvem som har ansvar for f.eks barnevern. Den klarheten gir verdi. Sektoransvar er bra så lenge man klarer å samvirke over sektorgrensene på en måte som bidrar til kvalitet. Man må ikke bli for snevre i tenkningen sin, man må klare å definere egne suksesskriterier på en måte som bidrar til at andre løser sine. Vi må bidra til at hverandre lykkes. Den kjernegruppen jeg nevnte er et forsøk på en struktur rundt det, så vi kan jobbe mer effektivt sammen over sektorgrensene. Det gjelder særlig de som er i fare for å bli utsatte grupper. De trenger ofte tjenester fra flere sektorer.

Om man skal ha en annen departementsstruktur er jeg usikker på om er en løsning. Jo mer samordning det er, jo mer risikerer man at man undergraver sektoransvaret. Man må sikre at man ikke undergraver sektoransvaret. Jeg tror ikke mest mulig samhandling gir best resultat. Man må ta tydelige roller og kompensere for de svakheter et slikt system gir. Det er nok åpenbart at vi må tenke gjennom hvordan vi gjør dette.

Langvarige kriser viser ofte tydeligere problemer man har i daglignivået også. Barn og unge treffer mange sektorer. Er det noe vi kan ta med oss inn i arbeid etter pandemi som kan gjøre arbeid på tvers enklere?

Det er nok et område hvor det er behov for å trekke ut erfaringer. Viktigheten av at man evner å se utover det enkelte sektorområdet er understreket under pandemien. De svakhetene man har sett tidligere har nok også blitt forsterket under pandemien.

Tema 5. Etter pandemien

Er det noen grupper barn og unge du er særlig bekymret for nå? Noen grupper som har mistet så mye under pandemien, på den ene eller andre måten, at de vil merke konsekvensene over tid?

Det vi har av forskning så langt er ikke helt entydig. Det er vanskelig å trekke entydige konklusjoner ut fra den empirien vi har systematisert til nå.

En gruppe er jeg er spent på å se hvordan det har gått med, det er funksjonshemmede barn og familiene deres. En del av støttestrukturene rundt dem har vært nede i perioder. Det er en gruppe det er viktig å følge videre.

Ensomhetsfølelse er ofte trukket opp som noe mange sliter med. Blusser dette opp igjen og vi må leve med begrensninger for det sosiale, kan det ramme fritidsaktiviteter. Selv om det ikke er en tjeneste, så er det en arena som for mange er veldig viktig. Det kan fort falle utenfor søkelyset. Det kan bidra til langsiktig psykiske helseeffekter.

ES: Ungdom med tendenser mot kriminalitet, der ser man en liten økning. Det er ikke sikkert det skyldes pandemien, men har kanskje være mindre oppsøkende virksomhet. De må vi følge ekstra med på.

Er det noe som kan gjøres for å kompensere for tapet de aktuelle barna og ungdommene har opplevd? Hvordan jobber dere i så fall nå for å iverksette slike tiltak?

Det viktigste man kan gjøre er å gjøre det man kan for å holde tjeneste åpne. Man klarer ikke helt kompensere for de negative konsekvensene av at grunnstrukturene ikke er på plass.

Det er bevilget penger til kompenserende tiltak over statsbudsjettet, for eksempel til barnevern og fritidsaktiviteter ut mot frivillighet. Det er viktig at de tilbudene er der.

Er det gjort noen grep for å få oversikt over langtidsvirkninger for barn og unge?

ES: Bufdir har akkurat utlyst en oppdrag om dette. Jeg er usikker på om det er tildelt enda. Man skal overvåke langtidskonsekvensene av korona for barn og unge. Koordineringsgruppen må også samordne rapportene og situasjonsbilde i de ulike sektorene. Skolene har fått tilleggbevilgninger for ekstra undervisning, men det er mange grupper hvor det ikke er så tydelig hva tiltaket vil være.

Har BFD lært noe gjennom pandemien som departementet vil ta med videre? Dette kan være arbeidsmåter, samarbeidsrelasjoner etc.

Det er noen betraktninger for eksempel knyttet til nedstengning.

Forholdsmessighetsbetraktninger må vi gjøre mer eksplisitte når vi vurderer tiltak. Dette må være en basis når vi vurderer tiltak. Når det gjelder vurdering av å stenge tjenestene må vi erkjenne at det tar lang tid å åpne de opp igjen. Det er en grunnleggende innsikt fra dette. Det tar tid å åpne. Kostnaden ved å stenge ned er større enn den tilsynelatende virker som når man vurderer å stenge ned.

BFD har historisk sett vært et marginalt krisedepartement, vi er ikke vant til å betrakte oss selv som et sentralt krisehåndteringsdepartement. Vi må ha med oss erkjennelsen av at denne krisen er så gjennomgripende i samfunnet at vi har stått midt oppi det. Vi må ikke tenke for snevert i krisescenarier.

Du nevnte nedstening i januar i år. Hvor det ble innført at man skulle skille på nivå 5 a etc i kommunene. Det lå inne i tiltakspakkene at kommuner innenfor nivået skulle ha undervisning digitalt, stenge fritidsaktiviteter mm. Var dere inne i vurderingene av dette i forkant, eller kom det brått på?

ES: Vi visste nok om det, men jeg er usikker på om vi ble invitert til å mene noe om det.

Det kan være vi kan sjekke ut dette mer, hvis dere er interessert i det.

Var dere i RCU og så dette notatet?

Vår statsråd var i RCU.

Du nevnte kriserådet innledningsvis. Hva har din erfaring vært med kriserådet underveis i pandemien?

For meg har dette vært ny erfaring. Det har etter mitt syn fungert som en informasjonskanal fra sentrale krisedepartement som HOD og JD til oss andre. Det har vært mulighet til å ta opp spørsmål. Med den begrensningen synes jeg det har vært nyttig. Stoltenberg og Guldvog har fortalt om status, det har vært nyttig. Jeg har satt pris på det i informasjonssammenheng.

Kunne kriserådet vært benyttet annerledes?

De som normalt møter i kriserådet, hadde de utgjort hele kriserådet også nå, så kunne det vært en mer strategisk arena. Det blir for stort med 15 departementer. Informasjonshensyn står i motstrid til å bruke det som mer strategisk arena.

Har du refleksjoner rundt JDs rolle som lederdepartement for krisen?

Jeg syntes det var godt at JD tok over den rollen fra HOD. JD har gjennomgående håndtert lederdepartementsrollen på en god måte. Det BFD har spilt inn når JD har bedt om evaluering har gjennomgående vært positivt. Krisestøtteenheten der gjør en utmerket jobb. Det er et godt system. Det er betryggende å vite at hvis vi skulle blitt lederdepartement en gang, så står KSE til disposisjon og bistår.

JD får inn oversikt over gult, grønt, rødt. Det har vært rapportert gult på barnevern, hva er prosessen videre da?

Barnevern sto i gult i april/mai 2020. Barnevern er en del av helse- og omsorgsfunksjonen hvor vi rapporterer til HOD, de videre inn til JD. I rapporteringsskjema skal man beskrive tiltak man ser på som aktuelle fremover. Barnevernsbiten var gul i såpass kort tid, så den fargen fikk ikke så mye praktisk betydning. Så jeg har ikke mer presist svar på prosessen videre. For vår del har det vært nyttig for det tvinger en til regelmessig vurdering av tilstand og vurdering fremover.

Digital gjennomgang 26.01.2022. Referat godkjent av Dag Thomas Gisholt, også på vegne av Emma Stenseth

Oslo, 26.01.2022, Linda Aamodt